

Predicting Addiction to Social Media Based on Family Resilience and Family Emotional Atmosphere among Adolescent Girls

Elham Khodarahmi¹, Abbas Amanelahi², Zabihollah Abbaspour³

1. MA in school Counseling, Department of Counseling, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. Saba.khodarahmi@yahoo.com
2. (Corresponding Author), PhD Counseling, Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. A.Amanelahi@scu.ac.ir.
3. PhD Counseling, Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. Z.abaspour@scu.ac.ir

ABSTRACT

Received: 13/10/2022 - Accepted: 31/05/2023

Aim: The present study aimed to predict social media addiction among female adolescents based on family resilience and emotional atmosphere of the family. **Methods:** The method of the present study was correlational (discriminant analysis). The research population included high school female students (12 to 18 years old) in Ahvaz city, from which 412 people were selected, 206 people in the group were identified to have addiction to social media and 206 people in the group did not have addiction to social media. The selection of the sample group was done through available sampling method and participants were recruited through the internet. Data collection tools included Bergen Social Media Addiction Scale (BSMAS), Sixby Family Resilience Scale (FRAS) and Hillburn Family Emotional atmosphere Questionnaire (EAF). The discriminant analysis method was used to analyze the data. **Findings:** The results showed that the linear combination of the predictor variables of the research was able to predict the group membership of teenagers with social media addiction and those without social media addiction. Also, step-by-step analysis determined that both variables are significant predictors for addiction to social media. **Conclusion:** Considering the role of family resilience and family emotional atmosphere in social media addiction, improving family resilience and family emotional atmosphere can be effective in preventing and treating social media addiction.

Keywords: Social media addiction, family resilience, family emotional atmosphere, adolescence

فصلنامه علمی پژوهش‌های مشاوره
انجمن مشاوره ایران
جلد ۲۲، شماره ۸۶، تابستان ۱۴۰۲
مقاله پژوهشی

e-issn:4018-2717

p-issn:400-2717X

DOI: 10.18502/qjcr.v22i86.13547

پیش‌بینی اعتیاد نوجوانان دختر به رسانه‌های اجتماعی بر اساس تاب‌آوری خانواده و جو عاطفی خانواده

الهام خدارحمی^۱، عباس امان الهی^۱، ذبیح الله عباس‌پور^۲

۱. کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
saba.khodarahmi@yahoo.com
۲. نویسنده مسئول، دکترای مشاوره، دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
A.amanelahi@scu.ac.ir
۳. دکترای مشاوره، دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
z.abbaspour@scu.ac.ir

(صفحات ۳۲-۵۵)

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی بر اساس تاب‌آوری خانواده و جو عاطفی خانواده انجام شد. روش پژوهش حاضر همبستگی و از نوع پیش‌بین (تحلیل تمییز) بود. **روش:** جامعه پژوهش شامل دانش‌آموزان دختر متوسطه (۱۲ تا ۱۸ سال) شهر اهواز بود که از بین آنها ۴۱۲ نفر انتخاب شدند که ۲۰۶ نفر در گروه دارای اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی و ۲۰۶ نفر هم در گروه بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی قرار داشتند. انتخاب گروه نمونه به روش نمونه‌گیری در دسترس انجام شد. ابزارهای گردآوری داده‌ها شامل مقیاس اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی برگن (BSMAS)، مقیاس تاب‌آوری خانواده سیکسبی (FRAS) و پرسشنامه جو عاطفی خانواده هیل برن (EAF) بودند. برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل ممیز استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج به دست آمده نشان داد که ترکیب خطی متغیرهای پیش‌بین پژوهش قادر به پیش‌بینی عضویت گروهی نوجوانان دارای اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی و فاقد اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی بود. همچنین در تحلیل تمیز به روش گام‌به‌گام مشخص گردید که هر دو متغیر پیش‌بینی‌کننده‌های معناداری ($p < 0/001$) برای اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی هستند. **نتیجه‌گیری:** با توجه به نقش تاب‌آوری خانواده و جو عاطفی خانواده در اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی، کمک به افزایش تاب‌آوری خانواده و بهبود جو عاطفی خانواده می‌تواند در پیشگیری و درمان اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی موثر باشد.

واژه‌های کلیدی: اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی، تاب‌آوری خانواده، جو عاطفی خانواده، نوجوان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۲۸ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۱۰

مقدمه

پیشرفت سریع فن‌آوری باعث شده دسترسی افراد به اینترنت بیشتر شود (لین، بروستروم، نلسن و همکاران^۱، ۲۰۱۷). افزایش استفاده از اینترنت و استفاده گسترده از برنامه‌های تلفن همراه نیز باعث محبوبیت بیشتر رسانه‌های اجتماعی^۲ شده است (ساوچی، ارسنگیز و آيسان^۳، ۲۰۱۸). در چند سال اخیر استفاده از رسانه‌های اجتماعی به یک فعالیت تفریحی در جهان تبدیل شده است (کاس و گریفتس^۴، ۲۰۱۱). افراد برای سرگرمی و فعالیت‌های اجتماعی مانند بازی، معاشرت و برقراری ارتباط و به اشتراک گذاشتن تصاویر از رسانه‌های اجتماعی دیدن می‌کنند (رایان، چستر، ریس و همکاران^۵، ۲۰۱۴). برنامه‌های آنلاین مانند رسانه‌های اجتماعی به افراد اجازه می‌دهد، فعالیت‌هایی مانند تعامل با دیگران، حفظ روابط و تشکیل گروه‌های مورد علاقه را گسترش دهند (لو، کین، چنگ و همکاران^۶، ۲۰۲۱). با وجود اینکه در مورد تسهیل‌گر بودن فن‌آوری‌های جدید خوش‌بینی وجود دارد اما ممکن است این فن‌آوری‌ها باعث شوند که فرد نتواند تعادل بین دنیای واقعی و مجازی را رعایت کند؛ این فن‌آوری‌های اینترنتی با افزودن هر برنامه‌ای که باعث آسان شدن زندگی ما می‌شوند، خود به بخشی از زندگی ما تبدیل می‌شوند (ستینکایا^۷، ۲۰۱۹). پژوهش‌ها نشان داده‌اند استفاده خارج از کنترل و بیش از حد از رسانه‌های اجتماعی با اعتیاد مرتبط است (ون دن ایجندن، لمنس و والکنبورگ^۸، ۲۰۱۶). به همین دلیل، تعداد زیادی از پژوهشگران استفاده مشکل‌دار از رسانه‌های اجتماعی را به عنوان یک اعتیاد رفتاری در نظر گرفته‌اند (ساوچی و همکاران، ۲۰۱۸؛ لو و

-
1. Lin., Brostrom, Nilsen, & et al
  2. social media
  3. Savci, Ercengiz, & Aysan
  4. Kuss, & Griffiths.
  5. Ryan, Chester, Reece, & et al
  6. Luo, Qin, Cheng, & et al
  7. Cetinkaya
  8. Van den Eijnden, Lemmens, & Valkenburg,

همکاران، ۲۰۲۱). رسانه‌های اجتماعی به تدریج اکثر اوقات زندگی روزمره نوجوانان را به خود اختصاص داده است و منجر به نگرانی در مورد پیامدهای منفی آن بر روی پیشرفت تحصیلی، ارتباط اجتماعی، کیفیت خواب و سلامت روان نوجوانان شده است (کینگ^۱، ۲۰۲۲). استفاده از اینترنت زندگی فردی را از طریق کارکردهایی مانند گسترش ارتباط اجتماعی، کسب اطلاعات و به اشتراک‌گذاری اطلاعات تسهیل می‌کند اما استفاده از آن می‌تواند مضراتی مانند تأثیر بر سلامت جسمی و روانی، زندگی خانوادگی و زندگی اجتماعی (فراست و ریکوود^۲، ۲۰۱۷) و عملکرد تحصیلی نوجوانان (نعیمی، ۱۳۹۶) داشته باشد. کلس، مک‌کری و گرلیش^۳ (۲۰۲۰) در پژوهش خود بیان داشتند ۹۲ درصد از نوجوانان در رسانه‌های اجتماعی فعالیت دارند. لنهارت، اسمیت، اندرسون و همکاران^۴ (۲۰۱۵) کاربران گروه سنی ۱۳ تا ۱۷ سال را کاربران پراستفاده از رسانه‌های اجتماعی معرفی کردند و اظهار داشتند ۷۸ درصد این کاربران به رایانه و ۵۸ درصد آن‌ها به رایانه لوحی دسترسی دارند. و تقریباً ۷۵ درصد از گروه سنی ۱۵ تا ۱۷ سال از تلفن هوشمند بهره می‌برند. دسترسی آسان به رسانه‌های اجتماعی می‌تواند از عوامل اعتیاد به این رسانه‌ها باشد (کانیتو، آنوزی، ویگانو و همکاران^۵، ۲۰۲۲).

پژوهش‌گران تأکید کرده‌اند که استفاده‌ی زیاد و نادرست از این فن‌آوری‌ها اثرات روانی، رفتاری، اجتماعی و جسمانی نامطلوبی به همراه دارد، این موضوع باعث گردید خطرات زیاد وابستگی به اینترنت و برنامه‌های کاربردی مبتنی بر آن جلب توجه کنند (دربی شایر، لاست، اسپریر و همکاران^۶، ۲۰۱۳؛ دمیر و بوزوگلان^۷، ۲۰۱۵). مک‌کری، گتینگ و پورسل^۸ (۲۰۱۷) با بررسی سیستماتیک ۱۱ پژوهش بیان داشتند که میزان

1. Qing, S
2. Frost, & Rickwood
3. Keles, McCrae, & Grealish
4. Lenhart, Smith, Anderson, & et al
5. Cannito, Annunzi, Viganò, & et al
6. Derbyshire., Lust, Schreiber, & et al
7. Demirer, & Bozoglan
8. Gettings, & Pursell

استفاده از رسانه‌های اجتماعی و بروز علائم افسردگی در کودکان و نوجوانان رابطه‌ای معنی‌دار دارند. افسردگی، رفتارهای پرخطر، خواب بی‌کیفیت و خودکشی ممکن است با استفاده از رسانه‌های اجتماعی مرتبط باشد (سوئکی^۱، ۲۰۱۵).

در تبیین و پیش‌بینی رفتارهای اعتیادآور عوامل خانوادگی در کنار عوامل فردی دارای اهمیت هستند (صدری دمیرچی، درگاهی، قاسمی جوبنه و همکاران، ۱۳۹۹). نخستین و بلاواسطه‌ترین شبکه ارتباطی که هر فرد را در بر می‌گیرد روابط خانوادگی است (امان‌الهی، عطاری و خجسته‌مهر، ۱۳۸۸). از نظر پژوهش‌گران، والدین به عنوان اولین منبع اجتماعی تاثیرگذار بر کودکان، می‌توانند نقش مهمی در اعتیاد به اینترنت نوجوانان داشته باشند (شی، وانگ و زو^۲، ۲۰۱۷). توانایی مقابله و چیره شدن بر مشکلات و بحران‌ها از کارکردهای یک خانواده‌ی سالم می‌باشد (صادقی، فاتحی‌زاده، احمدی و همکاران، ۱۳۹۴). از عوامل خانوادگی دارای اهمیت می‌توان به تاب‌آوری خانواده^۳ اشاره کرد (صدری دمیرچی و همکاران، ۱۳۹۹). تاب‌آوری به توانای حفظ یا بازیابی سلامت روانی در شرایط نامطلوب گفته می‌شود. پاسخ تاب‌آوری در برابر رویدادهای استرس‌زای زندگی یک پاسخ سازنده می‌باشد که باعث عملکرد سالم می‌شود (هرمن، استوارت، دیاز-گرانادوس و همکاران^۴، ۲۰۱۱). مفهوم تاب‌آوری خانواده به توانایی مقابله اعضای خانواده با شرایط سخت گفته می‌شود که باعث مقاوم شدن در برابر اختلال و سازگار شدن در شرایط بحرانی می‌شود (بلک و لوبو^۵، ۲۰۰۸). خانواده به‌عنوان یک عامل حفاظتی برای افراد در برابر سختی‌ها و خطرات می‌باشد (نام، لی، لی و همکاران^۶، ۲۰۱۸). تاب‌آوری در اعتیاد به اینترنت دارای اثر محافظتی می‌باشد و اثرات منفی ناشی

-
1. Sueki, H
  2. Shi, , Wang, & Zou
  3. Family resilience
  4. Herrman, Stewart, Diaz-Granados, & et al
  5. Black, & Lobo
  6. Nam, Lee, & et al

از آن را کاهش می‌دهد (چوئی، شین، بی و همکاران^۱، ۲۰۱۴). به‌طور کلی تاب‌آوری رابطه‌ی منفی‌ای با اعتیاد به اینترنت دارد (زربتو، گالرا و رویز^۲، ۲۰۱۷). در این زمینه پژوهش‌گران نشان داده‌اند که ارتباط منفی معنی‌داری بین اعتیاد به اینترنت و تاب‌آوری خانواده وجود دارد (صدری دمیرچی و همکاران، ۱۳۹۹؛ جلیلی نیکو، خرامین، قاسمی جوبنه و همکاران، ۱۳۹۴).

از دیگر عوامل خانوادگی تأثیرگذار در مسئله اعتیاد نوجوانان به رسانه‌های اجتماعی می‌توان به جو عاطفی خانواده^۳ اشاره کرد. محیط خانواده بسیار با اهمیت می‌باشد و بسیاری از رفتارهای اجتماعی و هیجانی افراد به آن وابسته است (مک‌کنی و رنک^۴، ۲۰۱۱). برطرف کردن نیازهای روانی و زیستی کودکان در خانواده، بوجود آمدن مشکلات روانی و بحران‌های رشدی را در آنها کاهش می‌دهد. فضای احساسی خانواده، نحوه برخورد و نگاه اعضای خانواده به یکدیگر، احساسات و علایق آنها نسبت به یکدیگر، دخالت آنها در کار اعضای خانواده و رقابت و همکاری آنها با یکدیگر که جو عاطفی خانواده را مشخص می‌کنند، می‌تواند برویگی‌های روانی و رفتاری افراد تأثیر بگذارد (شریعتمداری، ۱۴۰۰). مانند سایر اعتیادها که نقش رابطه‌ی خوب فرد با والدین و جو توأم با دوستی در آنها مشخص شده است، نقش این عامل در اختلال مربوط به اینترنت هم قابل توجه بوده است (اسرافیلی و بشرپور، ۱۳۹۸). اگر در خانواده جوی آرام وجود داشته باشد و اعضا با همدیگر رفتاری صمیمی و بدون تعارض داشته باشند، فرزندان از ارتباطات موجود در این خانواده لذت می‌برند؛ اما اگر خانواده متشنج و پراز تعارض باشد جو خانواده سرد و طردکننده می‌شود. در این جو خانوادگی، فرزندان به دنبال محیط امنی برای فرار از این تعارض‌ها و کمکش‌ها هستند. که در این بین اینترنت و رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان فضایی امن و جذاب، مخصوصاً برای افرادی که در

1. Choi, Shin, Bae, & et al
 2. Zerbetto, Galera, & Ruiz
 3. family emotional atmosphere
 4. McKinney, & Renk

خانواده‌های دارای جو طردکننده رشد کرده‌اند، جلب توجه می‌کند (لیو^۱، ۲۰۰۷). اگر جو عاطفی خانواده امن باشد از اعضای خانواده در مقابل اعتیاد به اینترنت و رفتارهای پرخطر محافظت می‌کند (لی، لی و تین^۲، ۲۰۱۸). یافته‌های پژوهشی بر این موضوع صحه گذاشته که تعارض در روابط خانوادگی با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی مرتبط بوده و همچنین میان وجود خلأهای عاطفی در محیط خانواده و گرایش به حضور چت‌روم‌های آنلاین رابطه وجود دارد (ساوچی و آيسان، ۲۰۱۷). وجود روابط غنی عاطفی در محیط خانواده، ارتباط مثبت و مؤثر والدین با فرزندان، داشتن سنگ صبور در خانواده و درک شدن، مانع خلأ عاطفی و گرایش نوجوان به فضاهای مختلف مجازی و چت کردن می‌شود (منطفی، ۱۳۸۹). در همین راستا مهرابی‌زاده هنرمند، داودی و زندی پیام (۱۳۹۸) در پژوهش خود مشخص کردند که میان اعتیاد به بازی‌های آنلاین و جو عاطفی خانواده ارتباط منفی معنی‌داری وجود دارد. همچنین پژوهش شاتینگ، ژانگ پینگ، گنگ‌فنگ و همکاران^۳ (۲۰۲۳) نشان داد که ادراک حمایت خانواده پیش‌بینی‌کننده استفاده مشکل‌ساز از رسانه‌های اجتماعی توسط نوجوانان است.

اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی می‌تواند بر رشد روانی، اجتماعی، نوجوانان اثرات مهم و ماندگاری برجای بگذارد. بنابراین درک بهتر اثرات این پدیده‌ها و عوامل مؤثر در به وجود آمدن اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی از اهمیت حیاتی برخوردار است. پژوهش‌های قبلی صورت گرفته در کشور بیشتر بر روی پیامدهای اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی نوجوانان متمرکز بوده و پژوهش‌های زمینه‌ای نیز بیشتر یک گروه متمرکز بوده و به ارزیابی و مقایسه دو گروه (نوجوانان با و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی) پرداخته‌اند. پژوهش حاضر به بررسی مؤلفه‌هایی می‌پردازد که بر ایجاد اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی مؤثر هستند. تا عللی که باعث این اعتیاد می‌شود را بررسی کنیم و میزان پیش‌بینی

---

1. Liu

2. Li, Lei, & Tian

3. Shuting., Zhongping., Gengfeng

اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی را توسط متغیرهای مورد نظر را بدست آوریم. بر این اساس پژوهش حاضر به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال می‌باشد که آیا مؤلفه‌های تاب‌آوری خانواده و جو عاطفی خانواده قادر به پیش‌بینی و تمایز دو گروه نوجوانان با و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی هستند؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر یک طرح همبستگی و از نوع پیش‌بین (تحلیل تمیز) بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر اهواز در سال ۱۴۰۱ بود. نمونه پژوهش شامل ۴۱۲ از این دانش‌آموزان بوده که به روش نمونه‌گیری در دسترس از نواحی ۱ و ۳ اهواز انتخاب شدند حجم نمونه برای تحلیل تمیز برای کوچکترین گروه دست‌کم بیست برابر متغیرهای پیش‌بین باشد (میرز، گامست و گارینو^۱، ۲۰۱۶). ملاک‌های ورود شامل: ۱- جنسیت دختر، تحصیل در مقطع متوسطه اول و دوم، سن بین ۱۲ تا ۱۸ سال و تمایل به شرکت در پژوهش بودند. ملاک‌های خروج شامل عدم تکمیل پرسش‌نامه‌ها و پاسخ ناقص به پرسش‌نامه‌ها بود. این دانش‌آموزان بر اساس نقطه برش پرسشنامه اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی به دو گروه ۲۰۶ نفره نوجوانان با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی تقسیم شدند.

ابزار پژوهش

پرسشنامه اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی برگن^۲ (BSMAS): پرسشنامه اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی برگن از مقیاس اعتیاد به فیس‌بوک برگن توسط اندرسون، پالسن^۳ و گریفتس (۲۰۱۷) گرفته شده است. این پرسشنامه ۶ سوال دارد که ۶ خصوصیت اصلی (برجستگی، تغییر خلق و خو، تحمل، ترک، درگیری و عود) اعتیاد را شامل می‌شود.

1. Meyers, Gamst, & Guarino
2. Bergen Social Media addiction Scale
3. Andreassen, Pallesen

درجه بندی این مقیاس از نوع لیکرت ۵ درجه‌ای است که از ۱ (بسیار نادر) تا ۵ (اغلب) درجه بندی شده است. لو و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی نمره ۲۴ را به عنوان یک نقطه‌ی قطع مناسب برای نشان دادن افراد دارای مشکل اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی با استفاده از معرفی کردند. در پژوهش اسکندری و درودی (۱۳۹۵) نشان داده شد که این پرسشنامه برای فرهنگ ایرانی داری ویژگی‌های روان‌سنجی مناسب بوده و همچنین پایایی این مقیاس با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش شد. در پژوهش حاضر پایایی این پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ ۰/۷۷ به دست آمده است.

پرسشنامه تاب‌آوری خانواده^۱ (FRAS): پرسشنامه تاب‌آوری خانواده بر اساس نظریه سیستمی خانواده والش^۲ (۲۰۰۳) توسط سیکبی^۳ (۲۰۰۵) ساخته شده است. این پرسشنامه، تاب‌آوری خانواده را در ۶ حوزه بررسی می‌کند که این ۶ حوزه شامل: ارتباط خانوادگی و حل مسئله، بهره‌مندی از منابع اقتصادی و اجتماعی، حفظ چشم‌انداز مثبت، پیوند خانوادگی، معنویت خانواده و توانایی خلق معنا برای سختی‌ها و دشواری‌ها می‌باشد. درجه‌بندی این پرسشنامه از نوع لیکرت ۴ درجه‌ای است که از ۱ کاملاً مخالفم تا ۴ کاملاً موافقم می‌باشد. نمره بالا در این پرسشنامه بیانگر سطح بالای تاب‌آوری خانواده می‌باشد. نتایج به دست آمده از پژوهش زهراکار، کرمی و بزرگمنش (۱۳۹۳) که در آن از روش آماری تحلیل عاملی اکتشافی استفاده کرد شش عامل را نشان داد و نتایج تحلیل عاملی تاییدی مؤید این است که ساختار پرسشنامه برازش قابل قبولی با داده‌ها دارد و کلیه شاخص‌های نیکویی برازش مدل را تایید می‌کند. در پژوهش حاضر تیز پایایی این پرسشنامه نیز با روش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفته که مقدار آن، ۰/۹۶ بدست آمد. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس مذکور رضایت‌بخش بوده و می‌توان از آن به عنوان ابزار پایا و روا در

1. family resilience assessment scale

2. Walsh

3. Sixbey

پژوهش‌های حوزه خانواده استفاده کرد.

پرسشنامه جو عاطفی خانواده^۱ (EAF): پرسشنامه جو عاطفی خانواده توسط هیل برن^۲ (۱۹۶۴؛ به نقل از خادمی احمدآباد و شریفی، ۱۳۹۸) ساخته شده است. این پرسشنامه دارای ۱۶ سوال در ۸ خرده‌مقیاس است. خرده‌مقیاس‌ها شامل محبت (۱ و ۲)، نوازش (۳ و ۴)، تایید کردن (۵ و ۶)، تجربه‌های مشترک (۷ و ۸)، هدیه دادن (۹ و ۱۰)، اعتماد (۱۱ و ۱۲)، تشویق (۱۳ و ۱۴) و احساس امنیت (۱۵ و ۱۶) است. پاسخ‌سؤالات توسط مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای رتبه‌بندی شده‌اند. سؤالات زوج رابطه پدر-فرزند و سؤالات فرد رابطه مادر-فرزند را اندازه‌گیری می‌کنند. جمع کل نمره پدر-فرزند ۴۰، و مادر-فرزند نیز ۴۰ است. برای بدست آوردن امتیاز مربوط به هر مقیاس، امتیاز سؤالات مربوط به آن مقیاس را جمع می‌کنیم و برای نمره‌ی کل، مجموع امتیازات مربوط به تک تک سؤالات را با هم جمع و محاسبه نمائید. کسب نمره‌ی بالا نشان دهنده‌ی جو عاطفی مناسب در خانواده است. در پژوهش ناهیدی (۱۳۹۰) ضریب پایایی این پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ و روش بازآزمایی به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۸۳ گزارش شده است. در پژوهش حاضر پایایی کل این پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۴ محاسبه شده است.

یافته‌ها

میانگین و انحراف استاندارد سنی گروه‌های نوجوانان با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی ۱۵/۱۸ و ۱/۶۶؛ و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی ۱۵/۰۹ و ۱/۶۳ بود. همچنین میانگین و انحراف استاندارد سنی پدر و مادرهای گروه‌های نوجوانان با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی ۴۶/۳۵ و ۶/۳۳؛ ۴۱/۲۰ و ۵/۶۲؛ و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی ۴۴/۹۶ و ۵/۲۲؛ ۴۰/۰۲ و ۵/۴۱ بود. در جدول ۱ مقطع تحصیلی دانش‌آموزان در

1. Emotional Atmosphere of Family
2. Hil Burn

دو گروه با و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی ارائه شده است.

جدول ۱. فراوانی و درصد مقطع تحصیلی شرکت‌کنندگان در پژوهش

گروه				
بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی		با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی		مقطع تحصیلی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۶	۳۳	۱۸/۴	۳۸	هفتم
۱۸/۴	۳۸	۱۴/۶	۳۰	هشتم
۲۱/۴	۴۴	۲۱/۴	۴۴	نهم
۱۴/۶	۳۰	۱۵/۵	۳۲	دهم
۲۲/۳	۴۶	۲۲/۸	۴۷	یازدهم
۶/۸	۱۴	۷/۳	۱۵	دوازدهم

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، بیشتر فراوانی نوجوانان در گروه با و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی مربوط به مقطع تحصیلی یازدهم و کم‌ترین فراوانی نوجوانان در گروه با و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی مربوط به مقطع تحصیلی دوازدهم می‌باشد. در جدول ۲ سطح تحصیلات والدین دانش‌آموزان در دو گروه با و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی ارائه شده است.

جدول ۲. فراوانی و درصد سطح تحصیلات والدین شرکت‌کنندگان در پژوهش

گروه					
بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی		با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی		سطح تحصیلات	والدین
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
۱۷	۳۵	۲۶/۷	۵۵	زیردیپلم	پدر
۴۵/۱	۹۳	۴۶/۶	۹۶	دیپلم و فوق دیپلم	
۲۳/۳	۴۸	۲۰/۴	۴۲	لیسانس	

گروه				والدین	سطح تحصیلات
بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی		با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی			
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
۱۴/۵	۳۰	۶/۳	۱۳	مادر	فوق لیسانس و بالاتر
۲۷/۷	۵۷	۳۲	۶۶		زیردیپلم
۵۰	۱۰۳	۴۹	۱۰۱		دیپلم و فوق دیپلم
۱۷/۵	۳۶	۱۴/۶	۳۰		لیسانس
۴/۸	۱۰	۴/۴	۹		فوق لیسانس و بالاتر

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، بیشترین فراوانی سطح تحصیلات والدین در گروه‌های با و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی مربوط به دیپلم و فوق دیپلم بوده و کمترین فراوانی سطح تحصیلات والدین در گروه‌های با و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی مربوط به فوق لیسانس و بالاتر می‌باشد. در جدول ۳ میانگین و انحراف استاندارد، شاخص‌های کجی و کشیدگی و همچنین میزان همبستگی متغیرهای تاب‌آوری خانواده و جو عاطفی به تفکیک گروه‌های مورد مطالعه ارائه شده است.

جدول ۳. میانگین، انحراف استاندارد، کجی و کشیدگی و همبستگی متغیرهای تاب‌آوری خانواده و جو عاطفی خانواده در گروه‌های پژوهش

متغیرهای پیش‌بین	گروه با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی		گروه بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی		کجی	کشیدگی	همبستگی
	SD	M	SD	M			
تاب‌آوری خانواده	۲۴/۶۰	۱۷۳/۶۴	۲۳/۳۵	۱۷۳/۶۴	-۰/۳۲	۰/۱۲	۰/۲۴
جو عاطفی خانواده	۱۴/۴۵	۶۶/۰۱	۱۲/۲۱	۶۶/۰۱	-۰/۶۵	۰/۱۲	۰/۲۴

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، میانگین متغیرهای تاب‌آوری خانواده و

جو عاطفی خانواده در گروه‌های با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی با یکدیگر اختلاف دارد. کجی و کشیدگی این متغیرهای نیز در حد طبیعی بوده و این مسئله نشانه نرمال بودن داده‌های آن‌ها می‌باشد. همچنین یکی از پیش فرض‌های تحلیل تمیز عدم هم خطی چندگانه متغیرهای پژوهش بوده که نباید همبستگی آن‌ها ۰/۹۰ و بالاتر باشد که در اینجا با توجه به میزان همبستگی مسئله هم خطی چندگانه دیده نمی‌شود. همچنین برای بررسی برابری واریانس‌ها در سطوح متغیر ملاک، به عنوان یکی دیگر از پیش فرض‌های تحلیل تمیز، از آزمون باکس استفاده گردید که نتایج آن ($F=2/18$ و $p<0/088$) نشان دهنده برابری واریانس‌ها بوده و این پیش فرض نیز رعایت شده است. در جدول ۴ خلاصه یافته‌های تحلیل ممیز به روش گام به گام ارائه شده است.

جدول ۴. خلاصه یافته‌های تحلیل ممیز به روش گام به گام همراه با لامبدای ویلکز دو متغیر پیش بین

مرحله	متغیرهای وارد شده	F دقیق				آماره	درجه آزادی ۳	درجه آزادی ۲	درجه آزادی ۱	لامبدای ویلکز
		درجه آزادی ۲	درجه آزادی ۱	مقداری						
۱	جو عاطفی خانواده	۴۱۰	۱	۶۴/۷۶	۴۱۰	۱	۱	۱	۰/۸۶	
۲	تاب‌آوری خانواده	۴۰۹	۲	۳۶/۶۷	۴۱۰	۱	۲	۲	۰/۸۴	

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، مقدار آماره F جو عاطفی خانواده برابر است با ۶۴/۷۶ که از لحاظ آماری معنی‌دار می‌باشد ($p<0/001$). همچنین مقدار آماره F تاب‌آوری خانواده برابر است با ۳۶/۶۷ که از لحاظ آماری معنی‌دار می‌باشد ($p<0/001$). این موضوع بیانگر این است که این متغیرها به ترتیب توانایی پیش‌بینی و تمیز عضویت گروهی اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی نوجوانان را دارا می‌باشند. برای دست‌یابی به تابعی که به بهترین شکل بتواند دو گروه نوجوانان با اعتیاد به

رسانه‌های اجتماعی و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی را از یکدیگر تفکیک دهد، از تحلیل تمییز به روش گام‌به‌گام استفاده گردید. نتایج این تحلیل در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. خلاصه یافته‌های تابع ممیز متعارف به روش گام‌به‌گام

شاخص‌ها	تعداد	مقدار ارزش ویژه	درصد واریانس	همبستگی	مجذور لاتا	مجذور لایمبای ویلکز کای	درجه آزادی	مرکزواره داده‌ها		درصد	سطح معناداری
								با اعتیاد	بدون اعتیاد		
ضرب	۱	۰/۱۷	۱۰۰	۰/۳۹	۰/۸۵	۰/۸۴	۲	۰/۴۲۲	۰/۴۲۲	۰/۳۱	۰/۰۰۱
ضرب	۱	۰/۱۷	۱۰۰	۰/۳۹	۰/۸۵	۰/۸۴	۲	۰/۴۲۲	۰/۴۲۲	۰/۳۱	۰/۰۰۱
کاپا	۱	۰/۱۷	۱۰۰	۰/۳۹	۰/۸۵	۰/۸۴	۲	۰/۴۲۲	۰/۴۲۲	۰/۳۱	۰/۰۰۱
کاپا	۱	۰/۱۷	۱۰۰	۰/۳۹	۰/۸۵	۰/۸۴	۲	۰/۴۲۲	۰/۴۲۲	۰/۳۱	۰/۰۰۱

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، با توجه به مقدار لامبدا ویلکز کوچک (۰/۸۴) و مجذور کای بالا (۶۷/۴۷) که از لحاظ آماری معنی‌دار می‌باشند ($p < ۰/۰۰۱$)، تابع به دست آمده از قدرت تشخیصی خوبی برای تبیین واریانس متغیر ملاک یعنی گروه‌های نوجوانان با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی برخوردار است.

در تحلیل ممیز، تعدادی متغیر به عنوان متغیر پیش‌بین قرار می‌گیرند که البته تمام این متغیرها از ارزش یکسانی در پیش‌بینی عضویت گروهی افراد برخوردار نیستند. برای تشخیص میزان ارزش هر متغیر، دو دسته ضرایب استاندارد و ساختاری برای هر متغیر محاسبه و استفاده می‌شود. همچنین برای تشکیل دادن تابع مورد نظر، به ضرایب غیراستاندارد و عدد ثابت نیاز خواهد بود. برای تشکیل دو تابع به منظور محاسبه احتمال تعلق هر متغیر به هر کدام از گروه‌ها نیز نیاز به محاسبه‌ی ضرایب طبقه‌بندی است. نتایج این ضرایب در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶. ضرایب استاندارد، ضرایب غیراستاندارد، ضرایب ساختاری و

ضرایب طبقه‌بندی در تحلیل تمییز به روش گام‌به‌گام

ضریب طبقه‌بندی		ضریب	ضریب	ضریب	متغیرهای پیش‌بین
بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی	با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی	ساختاری	غیراستاندارد	استاندارد	
۰/۳۳	۰/۳۱	۰/۹۳	۰/۰۲	۰/۵۲	تاب‌آوری خانواده
-۰/۰۸	-۰/۱۱	۰/۹۳	۰/۰۴	۰/۵۴	جو عاطفی خانواده
-۲۷/۱۶	-۲۲/۰۴		-۶/۰۵		عدد ثابت

همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، با توجه به ضرایب استاندارد، متغیر جو عاطفی خانواده با ضریب استاندارد ($\beta=۰/۵۴$) قدرت بیشتری در تمایز گروه‌های نوجوانان با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی را دارا می‌باشد. همچنین با توجه به ضرایب استاندارد بعد از جو عاطفی خانواده، متغیر تاب‌آوری خانواده نیز با ضریب ($\beta=۰/۵۲$) از توان پیش‌بینی‌کنندگی خوبی برای تمایز این گروه‌های از یکدیگر برخوردار می‌باشد. در جدول ۷، نتایج آزمون برابری میانگین گروه‌های با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی ارائه شده است.

جدول ۷. آزمون برابری میانگین گروه‌های با اعتیاد به رسانه‌های

اجتماعی و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی

معنی‌داری	درجه آزادی ۲	درجه آزادی ۱	آماره F	لامبدای ویلکز	مقیاس‌ها
۰/۰۰۱	۴۱۰	۱	۶۳/۸۸	۰/۸۶	تاب‌آوری خانواده
۰/۰۰۱	۴۱۰	۱	۶۴/۷۶	۰/۸۶	جو عاطفی خانواده

همان‌طور که در جدول ۶ قابل مشاهده است و با توجه به نتایج آزمون برابری میانگین‌ها، ضریب لامبدای کوچک (۰/۸۶ و ۰/۸۶) و مقدار F بزرگ (۶۳/۸۸ و ۶۴/۷۶) و

سطح معناداری مربوط به آن، مشخص می سازد که تفاوت بین دو گروه افراد با اعتیاد به پورنوگرافی و افراد بدون اعتیاد به پورنوگرافی در متغیرهای کیفیت ارتباطی خانواده ی اصلی و مشکلات در برقراری صمیمیت معنادار می باشد ($p < 0/001$). برای مقایسه وجود یا عدم وجود تفاوت بین گروه های پژوهش در متغیرهای تاب آوری خانواده و جو عاطفی خانواده و همچنین برای سطح توان پیش بینی کنندگی هر یک از متغیرها به صورت جداگانه از تحلیل ممیز تفکیکی استفاده گردید که نتایج آن در جدول ۸ ارائه شده است.

جدول ۸. نتایج آزمون های تحلیل ممیز تفکیکی

تعداد تابع	مقدار ارزش ویژه	درصد واریانس	درصد همبستگی زیرینامی	لامبدای ویلکز	مجذور کای آزادی	درجه آزادی	معنی داری تابع ممیز غیراستاندارد	ضریب ضریب	معداری		مرکزواره داده ها		درصد صحت پیش بینی عضویت گروهی
									ضریب ضریب	ضریب ضریب	بدون اعتیاد به رسانه های اجتماعی	با اعتیاد به رسانه های اجتماعی	
۱	۰/۱۵	۱۰۰	۰/۳۶	۰/۸۶	۵۹/۲۹	۱	۰/۰۰۱	۰/۸۴	۰/۲۸	۰/۰۰۱	-۰/۳۹۴	۰/۳۹۴	۶۴/۸
۱	۰/۱۵	۱۰۰	۰/۳۶	۰/۸۶	۶۰/۰۰	۱	۰/۰۰۱	۰/۸۴	۰/۲۸	۰/۰۰۱	-۰/۳۹۶	۰/۳۹۶	۶۶/۵

همان طور که در جدول ۸ مشاهده می شود، با توجه به ضریب لامبدای کوچک و سطح معنی داری کمتر از $p < 0/001$ ، توابع تاب آوری خانواده و جو عاطفی خانواده معنی دار بوده و این توابع به صورت جداگانه نیز از قدرت تشخیص و تفکیک برای تبیین متغیر وابسته یعنی عضویت گروهی نوجوانان در دو سطح با اعتیاد به رسانه های اجتماعی و بدون اعتیاد به رسانه های اجتماعی برخوردار هستند.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف پیش بینی عضویت گروهی نوجوانان با اعتیاد به رسانه های اجتماعی و بدون اعتیاد به رسانه های اجتماعی بر اساس مؤلفه های تاب آوری خانواده و جو عاطفی خانواده انجام گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که مؤلفه های تاب آوری خانواده و جو عاطفی خانواده هم به صورت ترکیبی و هم تفکیکی و جداگانه از قدرت تبیین و پیش بینی کنندگی نوجوانان در دو سطح با اعتیاد به رسانه های اجتماعی و

بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی برخوردار می‌باشند. و بر اساس این مؤلفه‌ها می‌توان شاهد تفاوت معنی‌داری را بین دو گروه بود.

نتایج پژوهش حاضر مبنی بر وجود تفاوت در نمرات تاب‌آوری خانواده پیش‌بینی‌کنندگی نوجوانان با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی با پژوهش‌های صدری دمیرچی و همکاران (۱۳۹۶)، جلیلی نیکو و همکاران (۱۳۹۴)، نام و همکاران (۲۰۱۸)، کوسوماواتی^۱ (۲۰۲۱) و یسنیفسکی، جیا، وانگ و همکاران^۲ (۲۰۱۵)، همسو بوده که هر یک به نوبه‌ی خود نشان داده‌اند که تاب‌آوری خانواده پیش‌بینی‌کننده‌ی اختلالات اعتیادی از جمله اعتیاد به اینترنت و رسانه‌های اجتماعی می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان این‌طور بیان کرد که انسان‌ها بیشترین زمان خود را در کنار خانواده‌های خود سپری می‌کنند و مهمترین الگو و شاخص رفتاری برای افراد اعضای خانواده، بخصوص والدین می‌باشد. مطابق با نظریه‌های گوناگون مانند نظریه‌ی انتقال بین نسلی، نظریه‌ی یادگیری اجتماعی، خانواده‌اثرگذاری زیادی بر اعضای خود دارد، بنابراین وقتی خانواده به صورت کل، مقاومت و سرسختی کافی در برابر مشکلات و بحران‌ها، از خود نشان نمی‌دهند و در مواجهه با رویدادهای تنش‌زا و بحران‌ها به جای مقابله و حل کردن کامل، به دنبال حل موقت و سرپوش گذاشتن روی مسئله از طریق چیزی فراتر از خود و خانواده، می‌باشد، این ویژگی را به اعضای خود هم منتقل می‌کند. به این صورت اعضای خانواده هنگام مواجهه با درد و ناکامی به جای مقاومت و حل مسئله به روش‌های تسکین موقتی مثل اعتیاد به اینترنت که نوعی گریز از موقعیت استرس‌زا است، روی می‌آورند (صدری دمیرچی و همکاران، ۱۳۹۷). به عبارت دیگر، اعتیاد به اینترنت را می‌توان به عنوان یکی از مکانیزم‌های غیرسازنده‌ای در نظر گرفت که دانش‌آموزان به آن متوسل می‌شوند تا به نوعی از تنش‌های ادراک شده در زندگی روزمره رها شوند یا از برخورد مستقیم و کارآمد با مشکلات و چالش‌های زندگی

---

1. Kusumawaty

2. Wisniewski, Wang, & et al

روزمره اجتناب کنند.

همچنین نتایج پژوهش نشان داد که جو عاطفی خانوادگی می‌تواند به عنوان مؤلفه‌ای کارآمد در پیش‌بینی اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی نوجوانان عمل کرده و تفاوت معنی‌داری را بین دو گروه با اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی و بدون اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی رقم بزند. این نتیجه با پژوهش‌های زندگی پیام، داودی و مهرابی‌زاده هنرمند (۱۳۹۵)، اسرافیلی و بشرپور (۱۳۹۸)، خادمی احمدآباد و شریفی (۱۳۹۸)، عبدالملکی، فرید، حبیبی کلیبر و همکاران (۱۳۹۵)، بور، بلیاد و ژیان باقری (۱۳۹۹) و زراعت حرفه و خضری مقدم (۱۳۹۶) همسو بوده که نشان دادند جو عاطفی خانواده می‌تواند شرایط را برای اعتیاد به اینترنت و رسانه‌های اجتماعی فراهم نماید. در تبیین این یافته می‌توان این‌طور بیان کرد که مشکلات خانوادگی مانند عدم برقراری ارتباط اعضای خانواده با هم، عدم ابراز محبت افراد خانواده به همدیگر، نبود محبت و عشق دوطرفه و هم‌چنین تنبیه بیش از حد از عوامل مؤثر در انجام رفتار پرخطر نظیر مصرف مواد مخدر و انواع اعتیاد هستند (اسپرینگر، هوسر و فریس^۱، ۲۰۰۶). در خانواده‌هایی که به سلامت و بهداشت روان فرزندان خود کمتر بها می‌دهند و ارتباط کلامی و عاطفی و جو همراه با حمایت و محبت ندارند، نوجوانان با کمبودهای عاطفی و مشکلات روانی مواجه می‌شوند. در این خانواده‌هایی همبستگی بین اعضای خانواده پایین است و والدین از نوجوانان حمایت عاطفی کافی ندارند، نوجوانان احساس بی‌ارزشی و بی‌کفایتی می‌کنند (لینگ - یان، دنگ - هو و ران^۲، ۲۰۰۷). همچنین در این خانواده‌ها به دلیل درگیری‌ها و کشمکش‌های کلامی و فیزیکی، بی‌احترامی اعضای خانواده نسبت به همدیگر، عدم تحمل حضور اعضا در کنار هم و ارتباط با همدیگر، محیط خانواده از لحاظ عاطفی بسیار سرد و طردکننده می‌شود. نوجوانان رشد کرده در این نوع خانواده‌ها به اینترنت روی می‌آورند تا از چالش‌ها و تهدیدهای دنیای واقعی دور شوند زیرا اینترنت

جهانی عاری از تهدید و چالش برای نوجوانان است.

پژوهش حاضر همچون سایر پژوهش‌ها با محدودیت‌هایی چند مواجه بوده که از جمله آن‌ها می‌توان به عدم توجه به ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی، جامعه پژوهش که به شهر اهواز محدود بوده و تک جنسیتی بودن نمونه پژوهش که صرفاً به دختران محدود بوده اشاره کرد که باید در تعمیم نتایج به سایر جوامع و جنسیت‌ها جانب احتیاط را رعایت کرد. پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آتی از سایر جوامع و جنسیت‌ها در پژوهش استفاده شده تا توان تعمیم آن افزایش یافته و به سایر ویژگی‌ها و مؤلفه‌های شخصیتی، روان‌شناختی و محیطی نوجوانان توجه گردد. همچنین با توجه به نتایج پژوهش و نقش و اهمیت مؤلفه‌های خانوادگی در اثرگذاری بر گرایش هرچه بیشتر نوجوانان به رسانه‌های اجتماعی، پیشنهاد می‌گردد که مدارس کارگاه‌هایی را با عنوان کاهش گرایش و وابستگی به رسانه‌های اجتماعی برگزار کرده که هدف عمده آن‌ها تدوین بسته‌های آموزشی هدف بهبود کیفیت رابطه والدین و فرزندان باشد.

ملاحظات اخلاقی پژوهش: تمامی شرکت‌کنندگان حاضر در پژوهش از شرکت در پژوهش رضایت داشته و به صورت کاملاً داوطلبانه در آن شرکت کردند؛ همچنین اطمینان لازم در مورد محرمانگی اطلاعات پژوهش نیز به آن‌ها داده شده است. این پژوهش دارای کد اخلاق شماره EE/1401.2.24.121759/SCU.AC.IR از کمیته اخلاق دانشگاه شهید چمران اهواز است.

سهم نویسندگان: این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه الهام خدارحمی (نویسنده اول) مقاله به راهنمایی عباس امان‌الهی (نویسنده دوم) و مشاوره ذبیح‌الله عباس‌پور (نویسنده سوم) است.

حمایت مالی: این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه خانم الهام خدارحمی دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه دانشگاه شهید چمران اهواز است.

تعارض منافع: یافته‌های این پژوهش هیچ‌گونه تضادی با منافع شخصی یا سازمانی

ندارد.

قدردانی: نویسندگان بر خود لازم می‌دانند که از کلیه دانش آموزشی که با شرکت در پژوهش حاضر، انجام این پژوهش را ممکن ساختند کمال تشکر و قدردانی را داشته باشند.

منابع

اسرافیلی، هاجر، و بشرپور، سجاد. (۱۳۹۸). رابطه اعتیاد به بازی آنلاین با جو عاطفی خانواده، اشتیاق تحصیلی و سازگاری تحصیلی در دانش‌آموزان. *مجله پژوهش در علوم توانبخشی*، ۱۵(۴)، ۲۰۴-۲۱۸.

DOI: 10.22122/jrrs.v15i4.3465

اسکندری، حسین، و درودی، حمید. (۱۳۹۵). بررسی ارتباط میزان استفاده و اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی بر گرایش به طلاق و تعارضات زناشویی. *مجله مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۵(۳۳)، ۱-۲۳.

امان‌الهی، عباس، عطاری، یوسفعلی، و خجسته‌مهر، رضا. (۱۳۸۸). بررسی رابطه‌ی عملکرد خانواده و جو روانی-اجتماعی کلاس با ناسازگاری در بین دانش‌آموزان سال اول دبیرستان شهر اهواز. *پژوهش‌های مشاوره*، ۸(۳۰)، ۸۲-۶۱.

بور، سمانه، بلیاد، محمدرضا، و ژیان باقری، معصومه. (۱۳۹۹). اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی بر اساس روان‌بند های ناسازگار و تحریف‌های شناختی با میانجیگری جو عاطفی خانواده در دانشجویان. *فصلنامه اندیشه و رفتار در روان‌شناسی بالینی*، ۱۵(۵۵)، ۶۷-۷۶.

جلیلی نیکو، سعید، خرامین، شیرعلی، قاسمی جوبنده، رضا، و محمد علی پور، زینب. (۱۳۹۴). نقش تاب‌آوری و ذهن‌آگاهی در آمادگی اعتیاد دانشجویان. *مجله ارمان دانش*، ۲۰(۴)، ۳۵۷-۳۶۸.

خادمی احمدآباد، مصطفی، و شریفی، نسترن. (۱۳۹۸). بررسی رابطه تحصیلات والدین و جو عاطفی خانواده با گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان پسر دوره دبیرستان. *مجله پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی. علوم تربیتی و آموزش و پرورش*، ۲(۲۰)، ۱۳۶-۱۴۴.

زراعت حرفه، فهیمه، و خضری مقدم، نوشیران. (۱۳۹۶). نقش جو عاطفی خانواده و رضایت از زندگی در پیش‌بینی گرایش به اعتیاد. *فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد*، ۴(۱۴)، ۵۵-۶۸.

زندلی پیام، آرش، داودی، ایران، و مهربانی‌زاده هنرمند، مهناز. (۱۳۹۵). رابطه اجتناب تجربه‌ای، جو عاطفی خانواده و خودکنترلی با اعتیاد به بازی‌های آنلاین در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز. *مجله آموزش و سلامت جامعه*، ۳(۱)، ۲۵-۳۳.

DOI: 10.21859/jech-03014

زندگی پیام، آرش، داودی، ایران، و مهرابی زاده هنرمند، مهناز. (۱۳۹۸). رابطه جو عاطفی خانواده و سلامت روان با اعتیاد به بازی‌های آنلاین. *مجله دانشگاه علوم پزشکی اراک*، ۲۲(۱)، ۱۱۵-۱۲۵.

DOR:20.1001.1.17355338.1398.22.1.5.8

زهراکار، کیانوش، کرمی، خیات، و بزرگمنش، کامیلا. (۱۳۹۳). ارزیابی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس تاب‌آوری خانواده سیکسبی. *فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی*، ۱۸(۵)، ۱۳۳-۱۵۵.

doi.org/10.22054/jem.2015.792

شریعتمداری، علی (۱۴۰۰). روان‌شناسی تربیتی. تهران: انتشارات امیرکبیر.

صادقی، مسعود، فاتحی‌زاده، مریم، احمدی، سید احمد، بهرامی، فاطمه، و اعتمادی، عذرا. (۱۳۹۴). تدوین مدل خانواده سالم بر اساس دیدگاه متخصصان خانواده (یک پژوهش کیفی). *فصلنامه روان‌شناسی خانواده*،

DOR:20.1001.1.22516654.1394.5.1.7.3

(۱۷)، ۲۹-۴۰.

صدری دمیرچی، اسماعیل، درگاهی، شهریار، قاسمی جوبنه، رضا، و اعیادی، نادر. (۱۳۹۹). نقش تاب‌آوری ادراک شده خانواده و تنظیم هیجان در پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت دانش‌آموزان. *مجله روان‌شناسی*

DOI: 10.22098/JSP.2020.903

مدرسه، ۱۹(۱)، ۵۴-۶۸.

عبدالملکی، سالار، فرید، ابولفضل، حبیبی کلیبر، رامین، هاشمی، سید مرتضی، و قدوسی نژاد، آیت. (۱۳۹۵). بررسی رابطه جو عاطفی خانواده و کنترل عواطف با گرایش به اعتیاد. *مجله خانواده پژوهی*، ۱۲(۴۸)، ۶۴۹-۶۶۲.

منطقی، مرتضی (۱۳۸۹). چت روم ایرانی: جوانان و والدین. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.

ناهیدی، مرضیه (۱۳۹۰). بررسی رابطه جو عاطفی خانواده با شکل‌گیری ویژگی‌های شخصیتی سخت‌رویی و خودشکوفایی نوجوانان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد

اسلامی واحد علوم تهران.

نعیمی، ابراهیم (۱۳۹۶). پیش‌بینی افت تحصیلی بر اساس میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و احساس ارزش شخصی. پژوهش‌های مشاوره، ۱۶(۶۲)، ۲۰۶-۱۸۲.

Andreassen, C. S., Pallesen, S., & Griffiths, M. D. (2017). The relationship between addictive use of social media, narcissism, and self-esteem: Findings from a large national survey. *Addictive behaviors*, 64(12), 287-293.

doi: 10.1016/j.addbeh.2016.03.006

Black, K., & Lobo, M. (2008). A conceptual review of family resilience factors. *Journal of family nursing*, 14(1), 33-55. DOI: 10.1177/1074840707312237

Cannito, L., Annunzi, E., Viganò, C., Dell'Osso, B., Vismara, M., Sacco, PL., Palumbo, R., D'Addario, C. (2022). The Role of Stress and Cognitive Absorption in Predicting Social Network Addiction. *Brain Science*. 13(5), 1-10.

doi.org/10.3390/brainsci12050643 \

Cetinkaya, L. (2019). The relationship between perceived parental control and internet addiction: A cross-sectional study among adolescents. *Contemporary Educational Technology*, 10(1), 55-74. doi.org/10.30935/cet.512531

- Choi, E. M., Shin, J. R., Bae, J. H., & Kim, M. S. (2014). The relationships among depression, anxiety, impulsivity and aggression and internet addiction of college students-moderating effect of resilience. *The Journal of the Korea Contents Association*, 14(8), 329-341. doi:10.30773/pi.2018.08.07.2
- Demirer, V., & Bozoglan, B. (2016). Purposes of Internet use and problematic Internet use among Turkish high school students. *Asia-Pacific Psychiatry*, 8(4), 269-277. doi.org/10.1111/appy.12219
- Derbyshire, K. L., Lust, K. A., Schreiber, L. R., Odlaug, B. L., Christenson, G. A., Golden, D. J., & Grant, J. E. (2013). Problematic Internet use and associated risks in a college sample. *Comprehensive psychiatry*, 54(5), 415-422. doi.org/10.1016/j.comppsy.2012.11.003
- Frost, R. L., & Rickwood, D. J. (2017). A systematic review of the mental health outcomes associated with Facebook use. *Computers in Human Behavior*, 76(5), 576-600. doi.org/10.1016/j.chb.2017.08.001
- Herrman, H., Stewart, D. E., Diaz-Granados, N., Berger, E. L., Jackson, B., & Yuen, T. (2011). What is resilience? *Canadian Journal of Psychiatry*, 56(5), 258-265. doi.org/10.1177/070674371105600504
- Keles, B., McCrae, N., & Grealish, A. (2020). A systematic review: the influence of social media on depression, anxiety and psychological distress in adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 79-93. doi.org/10.1080/02673843.2019.1590851
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2011). Online social networking and addiction—a review of the psychological literature. *International journal of environmental research and public health*, 8(9), 3528-3552. doi.org/10.3390/ijerph8093528
- Kusumawaty, I. (2021). Family resilience in caring for drug addiction. *Gaceta Sanitaria*, 35(2), 491-494. doi.org/10.1016/j.gaceta.2021.10.079
- Lenhart, A., Smith, A., Anderson, M., Duggan, M., & Perrin, A. (2015). Teens, technology and friendships. Washington, DC: Pew Research Center.
- Li, S., Lei, H., & Tian, L. (2018). A meta-analysis of the relationship between parenting style and Internet addiction among mainland Chinese teenagers. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 46 (9), 1475-1487. doi.org/10.2224/sbp.7631
- Lin, C. Y., Broström, A., Nilsen, P., Griffiths, M. D., & Pakpour, A. H. (2017). Psychometric validation of the Persian Bergen Social Media Addiction Scale using classic test theory and Rasch models. *Journal of behavioral addictions*, 6(4), 620-629. doi.org/10.1556/2006.6.2017.071
- Ling-Yan, L., Deng-Hua, T., & Ran, T. (2007) Family function of the adolescents with excessive 4 usage. *Chin Ment Health J*, 21(12), 837-840. doi:10.4102/phcfm.v2i1.177
- Liu, Y. (2007). Psycho-social related factors of junior high school students with Internet addiction disorder. *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 15(4), 422-423. doi:10.4306/pi.2014.11.4.380
- Luo, T., Qin, L., Cheng, L., Wang, S., Zhu, Z., Xu, J., ... & Liao, Y. (2021). Determination the cut-off point for the Bergen social media addiction (BSMAS): Diagnostic contribution of the six criteria of the components model

- of addiction for social media disorder. *Journal of Behavioral Addictions*, 10(2), 281-290. doi.org/10.1556/2006.2021.00025
- McCrae, N., Gettings, S., & Pursell, E. (2017). Social media and depressive symptoms in childhood and adolescence: A systematic review. *Adolescent Research Review*, 2(4), 315-330. Doi. 10.1007/s40894-017-0053-4
- McKinney, C., & Renk, K. (2011). A multivariate model of parent-adolescent relationship variables in early adolescence. *Child psychiatry & human development*, 42(4), 442-462. Doi.org/10.1007/s10578-011-0228-3
- Meyers, L. S., Gamst, G., & Guarino, A.J. (2016). *Applied Multivariate Research*. SAGE Publications, Inc.
- Nam, C. R., Lee, D. H., Lee, J. Y., Choi, A., Chung, S. J., Kim, D. J., & Choi, J. S. (2018). The role of resilience in internet addiction among adolescents between sexes: a moderated mediation model. *Journal of clinical medicine*, 7(8), 222-335. doi.org/10.3390/jcm7080222
- Qing., H. (2022). The Relationship between Family and Social Media. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 670, 318-322. doi.org/ 10.2991/assehr.k.220704.058
- Ryan, T., Chester, A., Reece, J., & Xenos, S. (2014). The uses and abuses of Facebook: A review of Facebook addiction. *Journal of behavioral addictions*, 3(3), 133-148. doi.org/10.1556/jba.3.2014.016
- Savci, M., & Aysan, F. (2017). Technological addictions and social connectedness: predictor effect of internet addiction, social media addiction, digital game addiction and smartphone addiction on social connectedness. Dusunen Adam: *Journal of Psychiatry & Neurological Sciences*, 30(3), 202-216. doi.org/10.5350/DAJPN2017300304
- Savci, M., Ercengiz, M., & Aysan, F. (2018). Turkish adaptation of the Social Media Disorder Scale in adolescents. *Archives of Neuropsychiatry*, 55(3), 248-255. doi: 10.5152/npa.2017.19285
- Shi, X., Wang, J., & Zou, H. (2017). Family functioning and Internet addiction among Chinese adolescents: The mediating roles of self-esteem and loneliness. *Computers in Human Behavior*, 13(76), 201-210. doi.org/10.1016/j.chb.2017.07.028
- Sixbey, M. T. (2005). Development of the family resilience assessment scale to identify family resilience constructs. University of Florida.
- Springer, K. W., Hauser, R. M., & Freese, J. (2006). Bad news indeed for Ryff's sixfactor model of well-being. *Social Science Research*, 35(4), 1120-1131. doi.org/10.1016/j.ssresearch.2006.01.003
- Sueki, H. (2015). The association of suicide-related Twitter use with suicidal behaviour: a cross-sectional study of young internet users in Japan. *Journal of affective disorders*, 12(170), 155-160. doi.org/10.1016/j.jad.2014.08.047
- Shuting, L., Zhongping, Y., Gengfeng, Ni., Cuiying, F., & Xin, H. (2023). Family Matters More Than Friends on Problematic Social Media Use Among Adolescents: Mediating Roles of Resilience and Loneliness. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 16: 1-19. doi.org/10.1007/s11469-023-01026-w

- Van den Eijnden, R. J., Lemmens, J. S., & Valkenburg, P. M. (2016). The social media disorder scale. *Computers in Human Behavior*, 61(12), 478-487.
doi.org/10.1016/j.chb.2016.03.038
- Walsh, F. (2003). Family resilience: A framework for clinical practice. *Family process*, 42(1), 1-18.
doi.org/10.1111/j.1545-5300.2003.00001.x
- Zerbetto, S. R., Galera, S. A. F., & Ruiz, B. O. (2017). Family resilience and chemical dependency: perception of mental health professionals. *Revista brasileira de enfermagem*, 70(23), 1184-1190.
doi.org/10.1590/0034-7167-2016-0476

